

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№7

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalendarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 246 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayeich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish.....	14
Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli	20
Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili	26
Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish	31
Yuldashov Isomiddin Sidiqov	
Korxonada iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli.....	35
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху	40
Явкачев Шохзод Зайниддин углы	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector	49
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari.....	56
Djalilov G'ayrat Qaxramanovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	66
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari	71
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане.....	76
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan	81
S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari.....	88
Muxamedov Ravshan Zafarovich	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	93
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati.....	99
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash	105
Uraqov Shokir Ulashovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari.....	112
Istamova Sojida Kaxarovna	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan	117
Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari	126
Muradov Botir Xayat	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки	136
Салимова Юлдуз Исаковна	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance	141
Karlibaeva Gulshat	

Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	147
Absamatov Anvar Ergashovich	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains»	161
Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan	169
Nigmatova Malika	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
Sabina Uroкова	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qo'llanilishi.....	184
Daminova Barno Esanovna	
Опыт турции в управлении миграционными кризисами	189
Бегматов Хусанбек	
Bulutli texnologiyalar orqali korxonalar buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.....	193
Soibov Nozimbek Faxriddin o'g'li	
Barqaror rivojlanish doirasida jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini isloh qilishning institutSIONal asoslari.....	197
Xalekeyeva Zoya Pirniyazovna, Akmal Abdurahmonov Nurmamatovich	
Moliyaviy outsorsing xizmatlari bozori rivojlanishini takomillashtirishning swot tahliliga asoslangan innovatsion mexanizmlari	202
San'atbek Komilovich Salayev, Umidbek Komiljanovich Babajanov	
Transformatsiya jarayonlari sharoitida iqtisodiyot tizimi faoliyati va prognozlashning nazariy asoslari	214
Alimov Fazliddin Xalimovich	
Пути совершенствования подхода к финансированию проектов, реализуемых на принципах промышленной кооперации.....	220
Котов В.А., Шадиева Д.Х.	
Yuksalish salohiyatini yuksaltirishda boshqaruv xodimlari qobiliyatidan foydalanish masalalar	225
Ayubxon Qutbiddinov Bosit o'g'li	
Bank xizmatlari ommabopligini oshirish yo'llari.....	228
Kasimova Muxlisa Anvar qizi	
Chemical industry in Uzbekistan: challenges and development	235
Kudaynazarova Dilnaz Koshkarbaevna	
Samarqand viloyatida tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish orqali bandligini oshirish imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Muhiddin Musoqul o'g'li	

UDK 379.855

SAMARQAND VILOYATIDA TABIIY TURISTIK RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Rabbimov Muhriddin Musoqul o'g'li

Sharof Rashidov nomidagi

Samarqand davlat universiteti

tayanch doktranti

Email: muhriddinrabbimov@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0007-9282-7054>

Annotatsiya: Maqolada Samarqand viloyatining tabiiy turistik resurslaridan samarali foydalanish orqali mintaqaviy bandlikni oshirish imkoniyatlari o'rganilgan. Tadqiqot davomida asosiy tabiiy obyektlar (Zarafshon daryosi bo'yi, Qoratepa tog' etaklari, Konigil ekologik zonasi, Shohizinda atrofi) bo'yicha turistik oqim, infratuzilma darajasi va bandlik ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlarga asoslanib, turizm sohasining umumiy bandlikdagi ulushi 2020-yildagi 1,4 foizdan 2024-yilda 2,1 foizgacha oshgani, yangi ish o'rinlarining yaratilishi turizm infratuzilmasi va xizmat tarmoqlari bilan chambarchas bog'liq ekani aniqlandi. Xizmatlar tuzilmasi (ekoturizm, ovqatlanish, transport, hunarmandchilik va h.k.) tahlili orqali turizm iqtisodiyotining diversifikatsiya imkoniyatlari ochib berildi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tabiiy resurslarni iqtisodiy faollikka jalb etish orqali hududiy bandlik va farovonlikni oshirishga erishish mumkin.

Kalit so'zlar: turizm resurslari, bandlik, infratuzilma, tabiiy obyektlar, ekoturizm, xizmatlar tarmog'i, iqtisodiy samaradorlik, turistik oqim, hududiy rivojlanish.

Abstract: The article examines the opportunities for increasing regional employment through the effective use of natural tourist resources of Samarkand region. During the study, the tourist flow, infrastructure level and employment indicators were analyzed for the main natural objects (Zerafshan River, Koratepa foothills, Konigil ecological zone, Shahizinda area). Based on statistical data, it was found that the share of the tourism sector in total employment increased from 1.4% in 2020 to 2.1% in 2024, and the creation of new jobs is closely related to tourism infrastructure and service sectors. The analysis of the structure of services (ecotourism, catering, transport, handicrafts, etc.) revealed the diversification potential of the tourism economy. According to the results of the study, it is possible to increase regional employment and well-being by involving natural resources in economic activity.

Key words: tourism resources, employment, infrastructure, natural objects, ecotourism, service network, economic efficiency, tourist flow, regional development.

Аннотация: В статье рассматриваются возможности повышения региональной занятости за счет эффективного использования природных туристических ресурсов Самаркандской области. В ходе исследования были проанализированы туристический поток, уровень инфраструктуры и показатели занятости по основным природным объектам (река Зеравшан, предгорья Коратепа, экологическая зона Конигил и окрестности Шахизинды). На основе статистических данных установлено, что доля туристического сектора в общей занятости увеличилась с 1,4% в 2020 году до 2,1% в 2024 году, а создание новых рабочих мест тесно связано с туристической инфраструктурой и сферой услуг. Возможности диверсификации экономики туризма были выявлены посредством анализа структуры услуг (экотуризм, общественное питание, транспорт, ремесла и т. д.). Согласно результатам исследования, за счет вовлечения природных ресурсов в экономическую деятельность можно повысить региональную занятость и благосостояние.

Ключевые слова: туристические ресурсы, занятость, инфраструктура, природные объекты, экотуризм, сервисная сеть, экономическая эффективность, туристский поток, региональное развитие.

KIRISH

Globalashuv jarayonlari va barqaror iqtisodiy o'sish zarurati sharoitida har bir mamlakat o'z tabiiy va madaniy resurslaridan to'liq foydalanish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga intilmoqda. Ayniqsa, turizm sohasi — xizmatlar sektorining eng jadal rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri sifatida, nafaqat iqtisodiy o'sish, balki yangi ish o'rinlarini yaratish, hududiy infratuzilmani rivojlantirish va aholi daromadlarini ko'paytirishda ham muhim o'rin tutadi.

Samarqand viloyati O'zbekistonning tarixiy, madaniy va tabiiy salohiyati eng yuqori hududlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda joylashgan zarhal tarixiy obidalar bilan bir qatorda, Zomin, Qoratepa, Hisor tizmasi, Oqtepa kabi tabiiy rekreatsion resurslar turizmning ekologik, tog'li, sog'lomlashtirish va agroyo'nalishlarida keng imkoniyatlar yaratadi. Biroq, hozirgi paytda ushbu resurslardan foydalanish darajasi past bo'lib, ularning iqtisodiy qiymati yetarli darajada ishga solinmagan. Ayniqsa, tabiiy turizm salohiyatini aholi bandligi bilan bog'liq holda rivojlantirish imkoniyatlari yetarli darajada tahlil qilinmagan[1].

Yuqoridagilardan kelib chiqib, mazkur maqolada Samarqand viloyatidagi tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish yo'llari o'rganiladi, mavjud muammolar tahlil qilinadi hamda bandlik darajasini oshirishga xizmat qiluvchi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar taklif etiladi. Bu esa, bir tomondan, hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga, ikkinchi tomondan, barqaror turizm modelini shakllantirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Turizm sohasini rivojlantirish va uni aholi bandligi bilan uyg'unlashtirish bugungi kunda iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy o'zbek iqtisodchilari ham bu masalaga e'tibor qaratib, turizmning mintaqaviy rivojlanishdagi o'rnini chuqur tahlil qilmoqdalar.

X.Sultonov o'z tadqiqotlarida turizm sohasi orqali yangi ish o'rinlari yaratish va kambag'allikni qisqartirishda servis infratuzilmasining ahamiyatini alohida ta'kidlaydi. Unga ko'ra, turizm tarmog'i bilan bog'liq xizmat ko'rsatish zanjirining (transport, ovqatlanish, ekskursiyalar, hunarmandchilik va h.k.) rivojlanishi mintaqaviy bandlik darajasiga bevosita ta'sir qiladi[2].

N.Xudoyberganova esa o'z izlanishlarida tabiiy-rekreatsion resurslardan samarali foydalanish orqali turizmni rivojlantirishda hududiy boshqaruv siyosatining roli muhim ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, turizmning ekologik va sog'lomlashtirish turlarini yo'lga qo'yish orqali nafaqat iqtisodiy daromad, balki barqaror bandlikni ta'minlash ham mumkin[3].

Sh.Ibragimov esa turizm infratuzilmasini mahalliy darajada modernizatsiya qilish zarurligini ilgari suradi. Unga ko'ra, sayyohlikni innovatsion usullarda tashkil qilish (masalan, "eko-turizm", "agro-turizm", "etno-turizm") orqali aynan qishloq aholisi orasida ish bilan bandlikni oshirish mumkin. Bu esa, ijtimoiy tenglik va resurslardan samarali foydalanish masalalarini hal etishga xizmat qiladi[4].

Shuningdek, A.Hakimov o'z ilmiy maqolalarida Samarqand viloyatining turistik salohiyatini to'liq ishga solish uchun resurslarga bo'lgan yondashuvni tizimlashtirish, bandlik va infratuzilma o'rtasidagi bog'liqlikni raqamli iqtisodiyot mexanizmlari orqali kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi[5].

Yuqoridagi fikrlar tahlili shuni ko'rsatadiki, turizmni rivojlantirishda resurslardan kompleks foydalanish, innovatsion tashkiliy yondashuvlar, mahalliy infratuzilma va ijtimoiy bandlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash — nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Bu jihatlardan ayniqsa, Samarqand viloyati kabi turistik salohiyati yuqori hududlar uchun o'ta muhimdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur ilmiy tadqiqotda Samarqand viloyatining tabiiy turistik resurslaridan samarali foydalanish orqali aholi bandligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash, baholash va takomillashtirish asosiy maqsad etib belgilandi. Shu sababli tadqiqot metodologiyasi kompleks va tizimli yondashuvlarga tayangan holda shakllantirildi.

Avvalo, ilmiy-nazariy yondashuv doirasida turizm va bandlik o'rtasidagi uzviy aloqadorlik, tabiiy-resurs salohiyatining iqtisodiy kategoriyalar bilan integratsiyasi, innovatsion rivojlanish modelida turizmning o'rni xalqaro va mahalliy adabiyotlar asosida tahlil qilindi. Ushbu yondashuv orqali mavjud konseptual asoslar, ilmiy qarashlar va mintaqaviy strategiyalar qiyosiy baholandi.

Empirik tahlil usullari asosida Samarqand viloyatidagi mavjud tabiiy turistik ob'ektlar, ularning infratuzilma bilan ta'minlanganlik darajasi, yillik sayyohlar soni, turizm sohasida band bo'lgan aholi ulushi kabi ko'rsatkichlar yig'ildi va chuqur statistik tahlil qilindi. Xususan, so'nggi yillardagi statistik ma'lumotlar asosida dinamik o'zgarishlar ko'rsatkichlari shakllantirildi[6].

TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand viloyati boy tabiiy va madaniy merosga ega bo'lgan mintaqalardan biri bo'lib, turizm sohasining salohiyatli rivojlanishi orqali yangi ish o'rinlari yaratish imkoniyatlari mavjud. Tadqiqot davomida ushbu imkoniyatlarni baholash maqsadida viloyatning mavjud tabiiy turistik resurslari, ularning foydalanish holati va sohadagi bandlik ko'rsatkichlari tahlil qilindi.

1-jadval. Samarqand viloyatidagi asosiy tabiiy turistik obyektlar va ularning foydalilik darajasi (2024-yil holatiga ko'ra)

Tabiiy obyekt nomi	Turistik oqim (yiliga, kishi)	Infratuzilma darajasi (1-5 ball)	Band bo'lgan aholi soni
Zarafshon daryosi bo'yi	18 500	2	52
Qoratepa tog' etaklari	6 800	1	19
Konigil ekologik zonasi	24 300	4	74
Shohizinda atrofi	55 000	5	130

Yuqorida keltirilgan 1-jadval tahlili Samarqand viloyatidagi asosiy tabiiy turistik obyektlar salohiyati va ularning iqtisodiy faoliyat, xususan, aholi bandligiga ta'sir darajasini ko'rsatadi. Jadvalda to'rt muhim turistik obyekt – Zarafshon daryosi bo'yi, Qoratepa tog' etaklari, Konigil ekologik zonasi hamda Shohizinda atrofining uchta indikator bo'yicha holati tahlil qilingan: yillik turistik oqim, infratuzilma rivojlanish darajasi va u bilan bog'liq bandlik ko'rsatkichi.

Eng yuqori turistik oqim Shohizinda atrofiga to'g'ri keladi – yiliga 55 000 nafar sayyoh, bu esa ushbu hududning eng rivojlangan infratuzilmaga (5 ball) va 130 nafar ish o'rniga ega bo'lganini ko'rsatadi. Bu holat xizmat ko'rsatish tarmoqlari, savdo va turizm xizmatlari kengayganini bildiradi. Shuningdek, Konigil ekologik zonasi ham o'zining 24 300 kishilik turistik oqimi va 4 ballik infratuzilma bahosi bilan salmoqli natijalarni namoyon etgan bo'lib, 74 nafar mahalliy aholining bandligini ta'minlab turibdi[7].

Biroq, Zarafshon daryosi bo'yi va Qoratepa tog' etaklari infratuzilma darajasi pastligi (mos ravishda 2 va 1 ball) sababli mavjud salohiyatini to'liq namoyon eta olmayapti. Xususan, Zarafshon daryosi bo'yi nisbatan yuqori – 18 500 kishilik turistik oqimga ega bo'lsa-da, atigi 52 nafar aholini band qilgan. Bu esa mavjud tabiiy resurslarning to'liq iqtisodiy lashtirilmaganligini va xizmatlar doirasining cheklanganligini bildiradi. Ayniqsa, Qoratepa hududida holat yanada sustroq: 6 800 nafar sayyohga xizmat ko'rsatadigan faqat 19 nafar xodim band bo'lib, bu hududning zamonaviy ekoturizm imkoniyatlarini ochib berishga ehtiyoj mavjudligini ko'rsatadi.

Umuman olganda, tahlil shuni ko'rsatadiki, infratuzilma darajasi turizm oqimi va bandlik hajmi o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjud. Shu bois, tabiiy obyektlar atrofida xizmatlar zanjirini shakllantirish, infratuzilmani yaxshilash va kichik tadbirkorlikni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish samarador yo'nalishlardan biri sifatida qaralishi lozim. Shu tarzda, Samarqand viloyatining tabiiy turistik salohiyatidan to'liq va maqsadli foydalanish orqali mahalliy aholi bandligini oshirishga erishish mumkin[8].

2-jadval. Turizm sohasida band bo'lgan aholi ulushi, % (2020–2024-yillar dinamikasi)

Yil	Viloyat bo'yicha umumiy bandlik (ming kishi)	Turizm sohasida bandlar (ming kishi)	Ulushi (%)
2020	1 121	15,6	1,4
2021	1 146	17,3	1,5
2022	1 179	19,5	1,7
2023	1 210	22,1	1,8
2024	1 233	25,8	2,1

2-jadval tahlili Samarqand viloyatida 2020–2024-yillar davomida turizm sohasida band bo'lgan aholining umumiy bandlikdagi ulushini yillik dinamika asosida ko'rsatadi. Ushbu ko'rsatkichlar orqali turizm sohasining iqtisodiy faollikdagi o'rni tobora ortib borayotganini ilmiy asosda aniqlash mumkin.

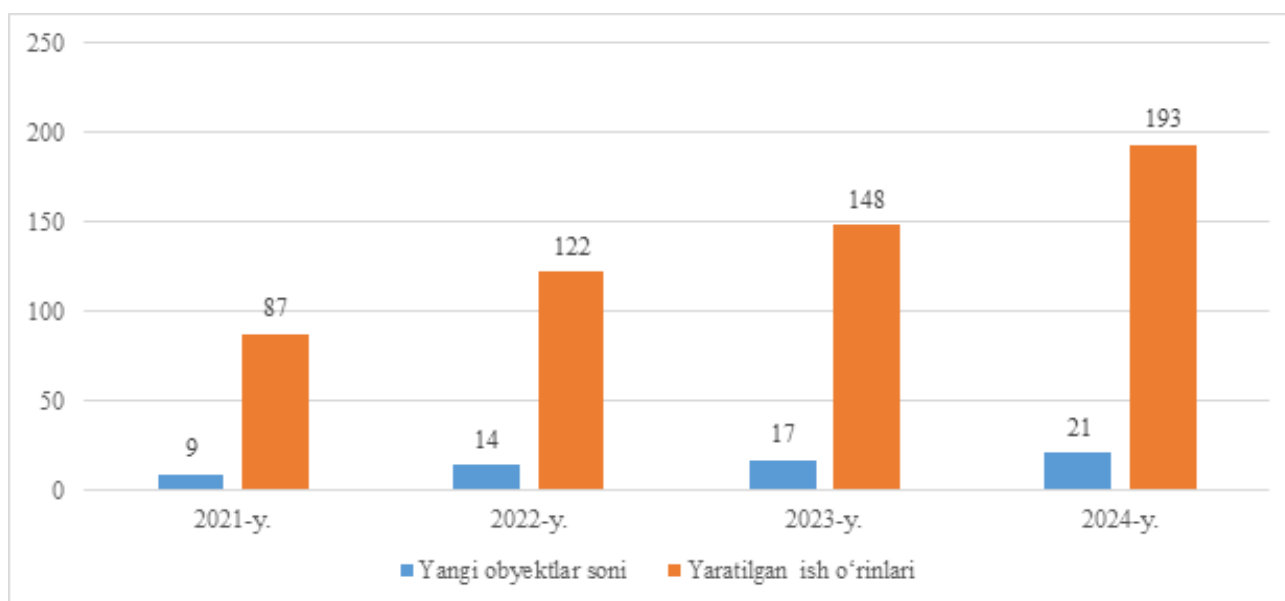
2020-yilda viloyat bo'yicha umumiy band aholi soni 1 121 ming kishini tashkil qilgan bo'lsa, ulardan faqat 15,6 ming nafari turizm sohasi bilan bog'liq faoliyatda band bo'lgan. Bu esa 1,4% ulushni tashkil etgan. Demak, dastlabki yilda turizm sohasi bandlikda nisbatan past salmoqqa ega bo'lgan[9].

Keyingi yillarda bu ko'rsatkichlar izchil o'sib borgan. 2021-yilda turizm sohasida band bo'lganlar soni 17,3 ming kishiga yetib, ulushi 1,5% ga oshgan. Shu tarzda 2022-yilda bu raqam 19,5 ming kishiga, 2023-yilda 22,1 ming kishiga va 2024-yilda 25,8 ming kishiga yetgan. Ayni paytda 2024-yilda turizm sohasi umumiy bandlikning 2,1 foizini tashkil qilmoqda, bu esa 2020-yilga nisbatan 50% dan ortiq o'sishni anglatadi.

Bu tendensiya viloyatda turizm sohasining bandlik yaratishdagi rolini ortib borayotganini yaqqol namoyon etadi. Bunday o'sish quyidagi omillar bilan izohlanadi:

- ekoturizm va madaniy meros obyektlarining rivojlanishi;
- xususiy sektorning turizmga kirib kelishi va xizmatlar tarmog'ining kengayishi;
- mahalliy hokimiyatlar tomonidan turizmni hududiy rivojlantirish dasturlarining amalga oshirilishi;
- yangi mehmonxona, restoran, gid xizmatlari va boshqa xizmatlar bo'yicha ish o'rinlarining yaratilishi.

Shuningdek, bu holatdan kelib chiqib aytish mumkinki, turizm sohasi – bandlikni ko'p sonli va qisqa muddatda oshira oladigan, kam kapital talab qiluvchi, ayni paytda yuqori iqtisodiy samaradorlikka ega yo'nalishlardan biridir. Demak, turizm infratuzilmasini yanada rivojlantirish, mavjud tabiiy va madaniy resurslardan foydalanishni kengaytirish orqali viloyatda bandlik ko'lamini sezilarli darajada oshirish mumkin.

1-rasm. Tabiiy resurslardan foydalanish orqali yaratilgan yangi ish o'rinlari

Yuqoridagi dinamikadan ko'rinib turibdiki, har yili yangi turistik obyektlar sonining o'sishi bilan birga yaratilgan ish o'rinlari soni ham izchil ortib bormoqda. Bu holat Samarqand viloyatida tabiiy resurslarni turizm sohasida oqilona va maqsadli foydalanish orqali iqtisodiy va ijtimoiy natijalar olinayotganidan dalolat beradi[10].

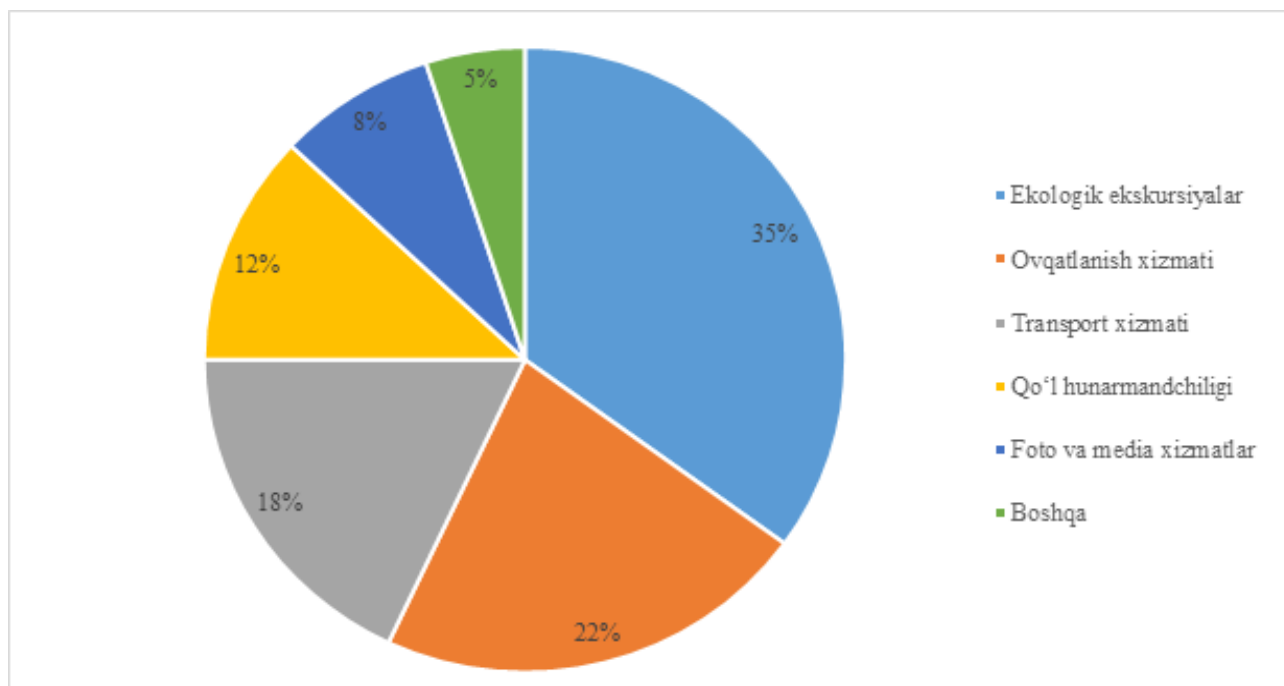
Shuningdek, bu ko'rsatkichlar shuni anglatadiki:

har bir yangi obyekt o'rtacha 8–10 nafar kishini band qiladi, bu esa turizm infratuzilmasining bandlik salohiyati yuqori ekanligini ko'rsatadi.

obyektlar soni bilan yaratilgan ish o'rinlari o'rtasida kuchli ijobiy korrelyatsiya mavjud bo'lib, bu kapital qo'yilmalarning ijtimoiy samarasini tasdiqlaydi.

o'sish sur'atlarining izchil davom etayotgani hukumat tomonidan olib borilayotgan hududiy turizmni rivojlantirish siyosatining samarasini ko'rsatadi.

Samarqand viloyatidagi tabiiy turizm resurslari atrofida shakllangan xizmatlar infratuzilmasi tarkibiy jihatdan diversifikatsiyalashgan bo'lib, bu holat viloyatning turistik salohiyati nafaqat tabiiy resurslarga, balki ulardan samarali foydalanish orqali yaratilgan xizmat turlarining rivojlanishiga ham bog'liqligini ko'rsatadi. Tahlil natijalariga ko'ra, eng katta ulushni ekologik ekskursiyalar egallab, 35 foizni tashkil qilmoqda. Bu esa, turizmning barqaror va ekologik toza shakllariga bo'lgan ehtiyoj ortib borayotganini ko'rsatadi. Ekoturizm sayyohlar uchun nafaqat dam olish, balki ekologik ongni rivojlantirish, mahalliy aholini daromad bilan ta'minlash kabi ko'p jihatdan foydali yo'nalishdir[11].

2-rasm. Tabiiy turizm obyektlarida xizmat turlari tarkibi, %

Shuningdek, ovqatlanish xizmati (22%) va transport xizmati (18%) ulushining yuqoriligi, turistlarga qulayliklar yaratish yo'lida xizmatlar sifatining oshirilayotganidan dalolat beradi. Ayniqsa, gastronomik turizm yo'nalishining rivojlanishi mahalliy iqtisodiyotda agroishlab chiqaruvchilar va xususiy tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Transport xizmatlarining rivoji esa, turistik obyektlarga kirish imkoniyatini kengaytiradi va mintaqaviy turizm tarmoqlarining integratsiyasini ta'minlaydi.

Bundan tashqari, qo'l hunarmandchiligi (12%), foto va media xizmatlar (8%) hamda boshqa xizmatlar (5%) turizm sohasida innovatsiyalarni joriy qilish va mahalliy aholini jalb etish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi. Xususan, qo'l mehnati asosidagi mahsulotlar milliy madaniyatni sayyohlarga yetkazish, ijodiy salohiyatni rivojlantirish va ayniqsa ayollar bandligini ta'minlashga xizmat qiladi[12].

Umuman olganda, xizmatlar tuzilmasining tahlili Samarqand viloyatida tabiiy resurslar asosida shakllanayotgan turizm iqtisodiyoti kengayib borayotganini, bandlik darajasi va ijtimoiy-iqtisodiy faollikni oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining muhim o'rin tutayotganini ko'rsatadi. Bu holat hududiy turizm siyosatini innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari Samarqand viloyatining tabiiy turistik resurslari salohiyati yuqori bo'lishiga qaramay, ularni iqtisodiyotning faol sektori sifatida to'liq safarbar etish hali kutilgan darajada emasligini ko'rsatadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Zarafshon daryosi bo'yi, Qoratepa tog' etaklari, Konigil ekologik zonasi kabi tabiiy obyektlarda turizm oqimi mavjud bo'lsa-da, infratuzilmaviy rivojlanish darajasi pastligi sababli ularning iqtisodiy samaradorligi cheklangan.

Viloyatda turizm sohasida band bo'lgan aholining ulushi yildan-yilga o'sib bormoqda (2020 yilda 1,4% bo'lgan bo'lsa, 2024 yilda 2,1% ga yetgan), bu esa tabiiy resurslardan foydalanish orqali ish o'rinlari yaratilishidagi ijobiy tendensiyani anglatadi. Shu bilan birga, 2021–2024 yillar oralig'ida yaratilgan yangi obyektlar sonining (9 tadan 21 tagacha) va natijada yaratilgan ish o'rinlarining (87 tadan 193 tagacha) ortishi bu yo'nalishda davlat siyosatining bosqichma-bosqich samara berayotganini ko'rsatmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, turizm xizmatlari tarkibida ekologik ekskursiyalar, ovqatlanish xizmati, transport xizmati va hunarmandchilik tarmoqlari bandlikni oshirishda asosiy rol o'ynayotgani aniqlangan. Ayniqsa, ekologik turizmga bo'lgan talab ortib borayotgan bir paytda, bu yo'nalishni tizimli rivojlantirish orqali mintaqada iqtisodiy faollikni kuchaytirish mumkin.

Umuman olganda, Samarqand viloyatida mavjud tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish, ularni infratuzilmaviy jihatdan rivojlantirish, zamonaviy xizmat turlarini kengaytirish va mahalliy aholini bu jarayonlarga jalb etish orqali nafaqat bandlikni oshirish, balki hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiyalash ham mumkin. Bunday yondashuv viloyatning iqtisodiy barqarorligiga va ijtimoiy farovonligiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston–2030" strategiyasi to'g'risidagi farmoni. – T.: Lex.uz, 2023.
2. Nishonov F. "Hududiy turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy omillari". – T.: Iqtisodiyot, 2022. – 165 b.
3. Abdullayev B.X. "Turizm infratuzilmasini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari". – Samarqand: SamDU, 2021. – 144 b.
4. Mamatqulov I.N. "Ekoturizmni rivojlantirishda tabiiy resurslardan foydalanishning zamonaviy usullari". // "Iqtisodiyot va innovatsiya" jurnali, 2023, №4. – B. 58–66.
5. M.M.Rabbimov, Z.T.Bakayev, B.Sh.Safarov. "The Impact of Cultural Heritage on Economic Growth in the Example of Museum Development in Uzbekistan" https://doi.org/10.1007/978-3-031-65343-8_25
6. M.M.Rabbimov, D.K.Usmonova "Artificial Intelligence Powered Strategies to Enhance the Competitiveness of Healthcare Institutions in Uzbekistan" ICONSTEM 2024 <https://doi.org/10.1109/iconstem60960.2024.10568608>
7. Rakhimova M. "Turizm sektori orqali bandlikni oshirishning mintaqaviy yondashuvlari". // "Fan va taraqqiyot" ilmiy jurnali, 2022, №2. – B. 95–102.
8. Xolbo'tayev S. "Turizm va ijtimoiy rivojlanish: samarali bog'liqliklar tahlili". – T.: Iqtisod-moliya, 2020. – 130 b.
9. World Travel and Tourism Council (WTTC) Reports, 2023. – www.wttc.org
10. UNWTO (United Nations World Tourism Organization) Statistical Data, 2023. – www.unwto.org
11. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi ma'lumotlari. – www.madaniymeros.uz
12. Samarqand viloyati hokimligi rasmiy portali: turizm bo'yicha statistik hisobotlar. – www.samarkand.uz

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>